

ՏՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆԻՔ

ՈՐԱԳԻՐ

Քաղաքական, Բանասիրական և Հոգևորական.

ԸՈՒՆՎԱՆՈՒՄ, 1841 թ. 45 :

ԳՐԱԳԻՐ

ՈՐԱԳԻՐ 1 (ՈՒՆՎԱՆՈՒՄ) 1841

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

26 Հունիս :

Այս օրը՝ Հունիսի (Օսմանյան) զեմաթներն զործակալներէն, ամսուս 23 ին հասաւ հոս գաղղիական շրջանաւոր, իսկ Վսեմութեան Եփեսոսէն ֆէնտիկի նամակները՝ ու լծնուայի ժողովոյն մէջ ստորագրուած վերջի դաշնագրութիւնը բերաւ : Ինչպէս և այս գործոյն լրմննալը արդէն իմացած էր Բարձրագոյն Վաւեր, բայց անոր ստոյգ հաստատութիւնը՝ այսինքն դաշնայ թողութիւնը ընդունելով, շատ ուրախացան բոլոր մեծամեծ պաշտօնատարները : Ուստի առանձին ժողով մը ըրին իսկոյն, ու իսկ Վսեմութեան բարեհաճ կամայք համաձայն որոշեցին որ արքունական Վրանը կողմանէ անմիջապէս հաստատուի նոյն դաշնագրութիւնը ու լծնուա խրկուի :

Վսեմութեան թագաւորը՝ իր բոլոր Սալիէ Սուլթաններն վերստին այցելութիւն գնաց այս շաբթու, ու անոր լծակցին իսկ Բարձրութիւնը Հալիլ փաշային հետ երկար խօսակցութիւն ըրաւ :

— Ամսուս 22 ին՝ Բարձրագոյն Վաւերը փառաւոր կոչուեց մը ըրաւ Վսեմութեան Վսեմ փաշայի որդւոյն Սալիկի և Սամի պէյին :

— Թաշիր փաշան մօտեցաւ ետ պիտի գառնայ

կիրիտէն . որովհետեւ իր խոհեմ ընթացքով բոլորովին վերջացուցեր է ան կողմին ապստամբութիւնը :

— Ս. Վրանի տակէն Վսեմութեան համար :

— Բարձրագոյն Վաւեր քանի մը գանդաւո լսելով Վաւերի կողմը գտնուող խեղ մեծահարկներուն անկարգ ընթացքին վրայ, այս գործակալներուն շատը ընկան անմիջապէս իրենց պաշտօնէն ու կոստանդնուպոլիս կանչուեցան :

— Վ. Վսեմ . լօրտ փոխարմաթի Վսեմի գետ պանը՝ ամսուս 23 ին այցելութիւն գնաց արտաքին գործոյ պաշտօնատար Ռիֆաթ փաշային . կրտսի թէ շատ երկար խօսեցան Վսեմութեան գործքերուն վրայով :

— Կը հաստատուն թէ Վսեմ Վսեմութիւնը շատ ցաւելով խղիւղաւ աղետալի դիպուածին վրայ, 150 հազար զուռուշ, և 25 հազար օխայ ալիւր խրկելէն ետքը, իր առանձին գանձէն ալ 400 հազար զուռուշ ողորմութիւն տրուի խրկէ որ կրակէն ելլող աղքատներուն բաժնէն :

— Եգիպտական կառավարութեան շրջանաւոր Վսեմ կոչուած, Վսեմագործի խրկուեցաւ, Վսեմ մէտ Վսեմ փաշային ծանուցանելու համար թէ (Օսմանյան) ինքնակալը՝ 60 հազար քէսէ ստակի կամ երսուն միլիոնի իջեցուց Եգիպտոսի տարեկան տուրքը :

սըվեցաւ իր վրայի ունեցած բնութիւնը :

Եգիպտոսի գործը ու իր ընտանիքը շատ ջանքով աշխատեցան որ խեղճ գլուխը բերն ողորմելի վաճառականին, որ սկսաւ գլխովին տրամաթեան մէջ իյնիլ իմանալով իր գլուխը եկած վտանգը, ինչու որ մէկ ժամ առաջ ունեցած ապրանքէն բան մը չի մնաց իրեն՝ կեանքէն ի զատ, և իր մեծ տրամաթիւնը կորսնցուցած կաշիէ քսակին համար էր, որն որ մէջքը կապած էր, վստահ զի այն քսակին մէջ շատ անգամանդներ ու մարգարիտներ կային, և գրեթէ իր ստացուածքին մեծ մասը այն էր : Վսեմագործը չէր կարծէր որ քսակը ջուրին մէջ կորսնցնէր ըստ, ու բոլոր կասկածը իր աղատողին վրան էր, իրը թէ խեղճ գլուխը չեկած՝ յափշտակած ըստ քսակը իր վրայէն : Բայց երկրագործը կը հաստատէր թէ բնաւ տեսած չէ անանկ քսակ . գծադր վաճառականը, որ բոլոր յոյսը հաստատար էր այն շահաւէտ ապրանքին վրայ, քիչ քիչ ալ աւելի տրամաթեան մէջ ինկաւ :

Վսեմագործը կրնար գատաւան կանչել զերկրագործը, ու անոր շատ ծանր նեղութիւններ տալ, որովհետեւ շատ նշաններ կային, որոնք կը հաստատէին թէ ինքը գողցած է : Բայց անկա վեհանք մէկ մը ըլլալով՝ ասանկ մտածմունքները բանի տեղ չէր դնէր, ու այս պէս կըսէր

— Անցած չորեքշաբթի օր հրապարտուի մը կարդացելուս արքունական Վաւեր, որով Վսեմագործը տէրութեան ամեն գործքերուն կառավարութիւնը, իսկ Բարձրութեան Վաւերքոյն կը յանձնէ, ու կը պատուիրէ բոլոր պաշտօնատարներուն որ իրենց գլուխ ճանձնան գանի, ու անոր հրամանները իսկոյն կատարեն զգուշութեամբ :

Նոյն շաբթուան ուրբաթ օրը՝ Զրադնի պալատը գնաց Բարձրագոյն, ու Վ. Վսեմագործութեանը ներկայանալով, անոր ցրցուցած մոտեցումները և շնորհալու փոխարէն, իր խորին երախտագիտութիւնը և շնորհակալութիւնը նուիրեց :

Անցածները՝ կիրակի օր մը, երկու Խաթիւնի Վսեմագործ խանէի կողմը գտնուած էին որտեղութիւն ընկաւ . ասոնք ուտել խմելէն ետեւ, երբոր գլուխնին տաքցաւ, խօսք ըրին իրարու հետ որ մէկմէկու դէմ՝ հրացան պարպէն, բայց անանկ որ՝ գնտակը գլխարկներուն մէջէն անցնի առանց գլխներէնուն զրաշէլու : Ուստի անոնցմէ մէկը քիչ մը հեռանալով, վարպետութեամբ պարպէց հրացանը, և գլխտակը իր ընկերին գլխարկին մէկ կողմէն մէկալը անցուց առանց փախելու : Բայց երկրորդը բաւական յաջողակութիւն չունենալով, չի կրցաւ աղէկը շան առնելու և գնտակը ընկերին ճակտին զարնելով նոյն վայրկեանին սպաննեց զնա : Պահապան զինուորները իսկոյն բռնեցին մեռցնողը և բանալ տարին :

Երկրագործին, որ քու կեանքը վտանգի մէջ ձգելով՝ զնա մահուանէն աղատեցիր, բայց ս.ս ալ զիտնաս որ երախտագիտութեան դուռը գոցեցիր, որով կողքի ևս վճարել իմ կենացս փոխարէն : Եւ քեզի մի միայն նշան կրնամ տալ իմ երախտագիտութեան, որ քեզմէ դատաւորներու ամբաստանութիւն չեմ ընել՝ ըրած գողութեանդ համար, ու քեզի գատաւաններու չի մատնելով՝ մեծ փոխարէն մը տրված կը լլամ քեզի քու ըրած ծախքերուդ համար իմ պատճառաւ :

Բայց կը խնդրեմ, որ ինծի քիչ մը դրամ տաս մահաւոր քաղաք մը երթալու, ուր տեղ կրնամ գտնել իմ ծանօթներս և անոնցմէ ապրուստ խնդրել : Գաւն պէտքը չէր որ վրայէս առնէիր ատքսակը, վստահ զի անիկա վերջապէս քու կը պիտի ըլլար, և ինչ որ կար մէջը նէ՝ գողցէ բաւական չէր ըլլար քեզի ինծի ցրցուցած մարգարիտներդ փոխարէնը հատուցանելու, և քեզի պարտաւորեմ աւելիքան զայն որ կարող ըլլամ երբեք հատուցանել քեզի, թէ և ճարտարութեամբ ու աշխատութեամբ կը յուսամ նորէն ձեռք բերել մէկ օր մը իմ բաղա :

Ողորմելի երկրագործը անմիջապէս մնացած ինչ ընելէք չէր գիտեր չի կրնալով իր անմեղութիւնը հաստատել, ինչու որ փոքր տեղը ջանք կրնէր արդարացնել

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Վաւերին մարդը իր վարձքը կրնուի :

Հարուստ վաճառական մը երբոր տնտեսական (փախստիկ) ետ կը դառնար, ճամբան փորձելի գետ մը կեղծ աղբը, ուսկից հարկ էր անցնիլ մէկալ կողմը : Գետին ջուրը շատ խորունկ էր, ու ձիով ալ կրնար դիւրաւ անցնիլ մէկ կողմէն մէկալը, միայն թէ ջուրին կէսը հասածին պէս՝ զգուշանալ պէտք էր աջ կողմը երթալէն, ինչու որ հոն մէկ խորունկ անդունդ մը կար, ուր տեղ շատ ճամբորդներ կորսնցնուած էին : Վսեմագործականը շատ անգամ զգուշութեամբ անցեր էր այն գետին, բայց այս անգամին մտքէն ելլելով՝ շատ մօտեցաւ հոն, ու յանկարծ սկսաւ ձին դահալի ժիւղանդունդը, և սուր ձանով մը խնկալ :

Վսեմագործը մը որ այն տեղէն շատ հեռու չէր, տեսնալով զվաճառականը այն վտանգին մէջ, մէկէն իր արօքէն կարճեցէ ձիուն մէկը ու վրան հիծնելով գէպի այն կողմը կը վազցնէ կերթայ. երբոր մօտեցաւ նէ հոն բարեբաղդութեամբ մը ձեռքը անցաւ վաճառականին հանդերձին ծայրը, ուսկից քաշելով գորս հանեց ու կիսաւ աղատեց զանիկա այն վտանգէն. բայց ձին կոր-

ԶԱՄԻՌՆԻՒՆ

1 Օգոստոս :

Կը հաստատեն որ Մ. յորնի միւշեր Ստիտ փաշան (որու Օմիւռնիա համեմը ծանուցած ենք մեր վերջին թիւով) , ժամանակ մը պիտի կենայ հոս : Բաղդադ կը համարենք զմեզ որ Վորին Բարձրութիւնը անանկ տուն հասաւ որ քաղաքը տակնուվրայ եղած էր կրակին պատճառովը և ըզգուշաւոր կառավարութեան մը կարօտութիւն ունէր : Բողէն ամմէն բան կարգի գրած է իր բարձրագոյն իշխանութեամբը : Վաւ որչափ որ թափաւական (պաշը պօշ) սրիկներ կան քաղաքի մէջը , անոնց անունները ևս գրել տրուաւ . որոնց մեծ մասը պաշտօնականութեան տակ ըլլալով անշուշտ տեղւոյ հիւպատոսներն ալ հաճութիւն տրուած են աս բանին , որ մաքրովի քաղաքը ասանկ չարագործ սրիկներէն :

Քաղաքի մէջը գտնուող գաղղիացի միանձնուհիները յատուկ տեղ մը հաստատուցին իրենց վանքին մէջ , որ շապիկ և ուրիշ կտուէ հազնէլքներ չունեն հոն կրակէն ելող աղքատներուն բաժնէլը համար : Բայ զործատուներ ամմեն օր բաց է կերակի օրէրէն ի զատ . տիկիները և օրիորդները թէ որ կուգին մասնակից ըլլալ աս բարեգործութեանը , կը նան հոն երթալ և անոնց հետ աշխատիլ որ շուտով պատրաստուին ան խեղճերուն ճերմակիլէն հազնէլքները : Իսկ անոնք որ կը կամին իրենց տունը բանիլ , պէտք է որ տոմսով մը գրեն յիշեալ վանքի աղքատուհիներ որ կարելու բանէրէն իրենց ալ խըրկէ :

Ընցած շաբաթ առտու աւտորիական շողենաւոր կոտորածներու զոյլով իմացանք որ Պէյօղլուի ժանտախտի դիպուածը սուրբ չէ , ուրիշ տեսակ հիւանդութիւն մըն է եղեր . ուստի նոյն վայրկեան նին հաղորդակցութիւն ունեցան քաղաքի հետ թէ Վրէշէնքը , որ զիւ գարանդինան էր , և թէ վերջիշեալ նաւը :

զինքը խօսքով և արցունքով : Այլ կը ջարդէ մեկնեցաւ իր հիւրը (միսաֆիրը) , մէկը մէկէ շատ գեթ հոգեթանամբ բաժնէլով : Այլ աճառականին երկմալէն քանի մը ամիս ետքը երկրագործը ուղեց որ լըրիքով պարարտացնէ իր անգաստանը (թաւան) , ու ինչ առան կը պարպէր լըրիքով լեցուն փոս մը , տեսաւ մէկ երկան կաշիէ քսակ մը թիկն (քիւրէկէն) կախած . սիւսաւ տեղի մտէն գննել , ու երբոր բացաւ քսակը՝ դատաւ մէջը այն ծանրաբէն գոհարները , որուն կորստեանը համար վաճառականին սիրտը այնքան ցաւած էր : Այսան զի երկրագործը գիտէն հաներուն պէս զվաճառականը , իսկոյն մերկացունելով զանիկա այն տեղը՝ յարգի (սամանի) վրայ պառկեցուց երբոր անոր համար անկողին մը կաշիցընէին , քսակը հոն ինկած էր այն շփոթութեան ժամանակը ու ինչ ասանէն ետքը յարգերուն հետ մէկ տեղ խառնած այն տեղի փոսը նետված էր : Ինչ ընէ հիմա աս խեղճ գիւղականը . որ գանայ քսակին տէրը , իրաւ կրնար այն գանձը տանել ու առնալակի մը ձեռք յանձնել , կամ օրագրութեանց մէջը ծանուցանել որ գտնովի տէրը : Բայց այս բանը , որ համեստ մարդիկը կընեն , երբոր ծանրաբէն բան մը դանեն ,

— Նաւ իմացանք որ անցած իրեքշաբթի օր երկ և հողի զլիստեր են մայրաքաղաքը , որոնց մէկը ալաւանայի մընէ եղեր որ իր եղբայրը մեռցուցեր է , և միւսը՝ Վ. յորնի կողմը եղած գողերուն զլուխ՝ յոյն կրօնաւորը Եւարիօն անունով :

Վսկէց կոտորածներու զոյլով երազողի վաճառականները՝ կրակէ ելող աղքատներուն համար ողորմութիւն ժողելու , առկէն 50 հազար դուռուշ ժողված են , և շատ յոյս ունին որ աս թիւը կէվէնայ մօտեայ : Բաղդադի մէջը հաստատված ընկերութիւնը՝ յիշեալ աղքատներուն համար , մինչև հիմայ 120 հազար դուռուշ ողորմութիւն ժողվեց : Վորին մարդասէր ընկերութիւնը՝ օրը վեց հազար հողի կերակուր կը բաժնէ ու յիտուն պուրակ կառուիլով է գաղղիացի միանձնուհիներուն վանքը որ կարօտեղց համար շապիկ շինել :

ԳԼԳԼԻՒ

Փորիկ , 6 յուլիս : Վերկայ ամուսն տուջի օրը՝ վերջի զաշնագրութիւնը արեւելեան գործոց համար , ստորագրէր են Վոնուա հինգ մեծ Տէրութիւնները ներկայացնող պաշտօնատարները :

Ուստի Վաղղիայի կառավարութիւնը ևս համախոհ ըլլալով բոլոր Վարդապետի հետ , անմիաբանութեան ու դժուարութեան երկիւղը տեղութեանց մէջ , զլսովին վերցաւ : Բնագնաւոր քաղաքականութիւնը՝ որ յուլիս 3 ի զաշնագրութեանէն ի վեր Վաղղիայի գործակցութիւնը կորսնցուցած էր , վերջապէս լրացաւ հիմակ ու միաբանեալ է բոլոր ժողովրդոց օգտին և հանգստութեանը համար , որոնք անշուշտ ներթափան կը կրէին թէ որ այս բանը ալ աւելի երկնաւոր ըլլար :

Այլ երոյշիշալ զաշնեքը՝ որու ինչ կերպ ըլլալը զիւ չի գիտէր հասարակութիւնը , Տարտանէլիի ու սև ծովի նեղուցներուն վրայով ալ պիտի ըլլայ կրակն . զաշնագրութեան միտքը ան է որ աս երկու նեղուցին տնցերը մինակ (յամանեան) թողաւորին

մեր երկրագործին միտքը չեմկաւ : Տօնավաճառին առանքը դաւուն պէս միշտ գեղէն դուրս արահետ փողոցը ժուռ կուգար , ու սակայն կինը ու որդիքը անգամ կը իրկէր յուսալով թէ կը հանգըպին վաճառականին : Արկուտարի անցաւ ու չի կըցաւ հանգըպիլ այն մարդուն . բայց երբոր մէկ իրկուց , մը երկրագործը իր ընտանիքովը նստէր աշխատին կերակուրը կուտէր , յանկարծ մէկ կառքի մը ձայն լըվեցաւ , որ կաւ իրենց փորրիկ տանը առջևը կեցաւ : Պատու հաննի դուրս կընայի երկրագործը , ու կը սկսնայ որ կառքէն վար կիջնան քանի մը հողի : Վստանը խեղճ երկրագործին երկու որդիքը շատ վախցան , կարծելով թէ այն մարդիկներուն մէջն է քսակին տէրը . որ եկեր է իրենց փնտստուլու . ուստի ամմեն ալ հոս հոն կը փախչին պահուելու համար , բայց ի իրենց ծեր հօրէն , որ կը յուսար թէ վաճառականին մատուցանելով իր քսակը , անոր բարկութիւնը կիջցնէ : Երբոր ասանկ երեւակայութեան մէջ կը տարուբերէր երկրագործը , վաճառականը իր ձամբու ընկերներուն հետ անէն ներս կը մանէ , ու իր աղաւաղին կը փախտիլի , ապահովելով զանիկա թէ քսակին համար չէ եկեր : “ Զիմա՛ ճեմ՛ երկմար , ըսաւ , քու համեստութեանք վրայ , ուրիշ բանի համար չեկայ հոս , այլ միայն իրօք յայտնելու քեզի իմ օրտիս շնորհա-

իշխանութեանը տակը մնան , ու պատերազմական նաւ՝ որ և իցէ տէրութեան , մինչև որ Վրէշէն հըրաման չընդունի նէ ներս չի մտնայ : Ուստի յայտնի կերեւնայ որ Զինքեար խկէլէսիի զաշնագրութիւնը բողոքովին ոչնչացուցեր են տէրութիւնները , միաբան հաւանութեամբ :

Օսմանեան Ինքնակալին վերջի Իսաղղի Երիթին օրինակը , որն որ Վաղղապոսի փաշային խրված է , Վաղղիա համեմով տեղեկացանք որ արեւելեան գործը խաղաւ լըմնցեր է , ու կը մնայ հիմակ մնայն տարեկան տուրքին վէճը : Բայց անանկ կը կարծենք որ ան ալ ինչպան հիմայ վերջացած է երկու կողմին հաճութեամբ :

— Թուրքը քաղաքը մեծ վրդովմուշք մը պատահեցաւ մօտ օրերս , ան կողմի բնակիչները դուրսըն համար եկամուտներու պաշտօնատարին հրամանաւր : Ս . Գլորէ անուն կառավարիչը՝ նոյն քաղաքի ժողովրդին խօսքը բռնելով , արդիւյժ էր աս գործը . ուստի ընկաւ իր պաշտօնէն ու անոր տեղը Ս . Մալիլը անցաւ : Բայց երբոր աս նոր կառավարիչը թուրքը կը մտնար , շատ մեծ աղմուկով անոր դիմացը ելան խել մը երիտասարդներ . ան ժամանակ կը վազէյն զինուորները մէջ մտան որ դալին խուով արաշները , ունք ալ աւելի կատգեցան ու հետ զհետէ կուր մեծցաւ , ձիուտը ու հետեակ զօրքը , ըր հրացան պարպէյն անհաղանդներուն վրայ ու շատ մարդ զարկին :

Վստուա տուջի օրը շատ մեծցաւ կուրը , բոլոր ժողովրդը տանիքները ելալով՝ ձեռքի ընէն անցածը զինուորներուն վրայ կը նետէին : Վերջապէս ժողովրդին սիրտը իջեցընելու համար խուհիցան հեռացընէլ անկէց Ս . Մալիլը , որ ինչ ալ չուգէր ընաւ որ արկնահեղութիւն ըլլայ , քաղեցաւ գնաց , ու խոյն ամմեն անկարգութիւնները զաղրեցան :

ԱՐԵՐԻԳԼ

Միտեալ Վահանգէր :

Նիւ Լօրքի օրագրութիւնները՝ ինչպան անցած

կալութիւնը : Մինչև ցայժմ չի կըցայ այս բանը ընել , կրնայի ալ նէ՛ չէի ըսեր քանի որ կասկած ունէի վրադ : Երկրագործը զարմանալով աս խօսքերուն վրայ՝ հարցոց անոր թէ ինչու համար առաջ կասկած ունէր վրան , և ինչու հիմայ կարգարայնէ կը զինքը : Վրէշէն վաճառականը . ամմեն անգամ տօնավաճառ իր թաւու տանն գաղաւթ կը լրտեսէի քու գնայք , մինչև եկայ հոս ձեր գեղը , որ աւելեանամ քու ըրածներդ , ու գիտնամ թէ արդեօք կընդարձակէք ձեր կալուածքը , կամ մէկ նոր բան մը գնոյ առած էք : Բայց վերջապէս իմացայ , որ շատ խեղճութեամբ կանցնէ օրերնիդ . մանաւանդ թէ անցած երկու տարվան ձախորդութիւնները ձեզի , յետին թշուառութեան մէջ հասուցին , որ վաճառեցիք ձեր անտառները , ու չի կրնալ զատուց անել յիտուն թաւէն պարտքերնիդ , ձեր կալուածքը ևս ծախվելու վրայ է : Այլ կուզեմ ձեր պարտքը հատուցանել , ինչու որ Վստուա ինծի օգնեց , և ” : Երկրագործը վաճառականին աս ըսածներուն վրայ աչքերը արցունքով լըցված տառնց բան մը ըսելու մտաւ մէկ ուրիշ սկնակ մը , ու մէկ վայրկեանէն ետքը դարձաւ եկաւ կորուրված քսակը ձեռքը , ու դուրս գնաց սեղանին վրայ , շատ դարմանան հոն ներկայ գտնով ընելը : Բնաւանդ բարձր ձանով պօռացին ա-

ամսու 18, երևելի լուր մը չեն իտար Սաբ-Վեօտի գործոյն համար վերստին քննութիւն ըրեր են խորհրդարանին մէջ, բայց մէկ որոշումնք մը եղած չէ: Ենթանկ կերակնայ որ խորհրդարանը պիտի չընդունի բնաւ թէ որ յիշեալ բանտարկեալին ազատութիւնը խնդրելու ըլլան:

Արջապէս ուրիշ բաներու համար ալ ամենեւին որոշումներ մը ըրած չէ ժողովը, թէպէտև շատ օգտակար կարգադրութիւններու վրայօք խօսք եղեր է: Ինչպէս՝ ընդհանուր օրինադրութեան մը վրայ անանկութիւններուն համար, ազգային դրամանոցի (պանթոն) մը հաստատութիւնը եւ Վախազարէ քանի մը միջոցներ աւազարկի է ժողովոյն, հրաման տալով փոխ ստակ առնելու տասներկու միլիոն ըրեալի չափ, հարկերին 5 շահով, ու հաստացանքի՝ 1 յունվար 1850 ին, որ այն դրամովը Սաբեալ Վահանգեանը մնացած պարտքը վճարեն:

Օրոյց առաջին հրամանատարը Ս. Սեյթիմա՛նուն, մեռել է՝ Վասիլիկոն քաղաքը: Աթոք և կէյն զորատեաները մեկզմեկու հետ մեծ վէճ մը ունին անոր տեղը անցնելու. բայց հաստատութիւն այն պէս կը կարծրի որ՝ կառավարութիւնը կը հաշտեցնէ զանոնք աս անօգուտ արշտօնը բոլորովին վերջնելով:

Դեռ ստոյգ չենք գիտեր թէ արդեօք տարանայ գիւնիւն ցանկը (Թարեֆան) ներկայացնելու են ժողովոյն թէ ո՛չ. թէ որ տա բանը ընելու ըլլան, անշուշտ տարին 20 միլիոն ըրեալ արդիւնք կը բերէ մարք, ամեն ծախքերը ելլէին հոտ. գրեթէ աս վերջի հօթը տարւան մէջ՝ 129 միլիոն ըրեալի ապրանք ներս մտաւ. ուստի կուզեն հիմայ որ ամեն մէկ տպւանքին արժողութեանը համեմատ հարուրին 20 տունքի:

Սաբեալ Վահանգայ դանձաւ քարտուղարը՝ վաճառականութեան և նաւարկութեան տարեկան հաշիւը ծիրակաւին տրւաւ. ընդ ամենքը՝ 1840 տարւան մէջ, հետեւեալն է՝ Վերս մտած բոլոր տպւանքներուն ամէքը՝ 107,141,519 ըրեալ:

Նոյն թէ ի նշ ըսել կուզես: Արկնեց երկրագործը, աւելք դոք ունայեղէր որ բան մը պակաս չըլլայ մէջէն:

Վաճառականը բայաւ քսակը, ու բոլորն ալ ըման գտաւ մէջը մինչև փաթիկ մարդիւրը, ու կէս ցորենէն պատակի կտոր մը որն որ ինքը գրեր էր քսակին մէջ:

Նաւաւնը երկրագործը կը պատմէ անոնց մի ըստ միովէ քսակին ինտոյ կորստիւրը, ու վերստին գանդիւրը, խոտով անելով անոնց թէ իւր խշալի վիճակը, թէպէտև շատ անգամ ստիպել էր զինքը որ մշտն զայն, բայց լաւ կը հաւարէր անօթութեան մեռնիւ, ու ծախիւ մինչև իր վերջին գրաստը, քան թէ անանկ անիրաւութիւն մը ընէ:

Դարձեալ կրկնեց իւր խօսքը ըսելով, Բստուճոյ նախախնամութեամբ ևս միշտ կը վստայէի բաւական դրամ իմ ընտանեաց անդիւնը համար. վերջապէս մի ըստ միովէ պատմեց վաճառականին թէ քանի քանի անգամ գոյր սպրակեր գեղէն դուրս արտահան փողոցները տօնավաճառին ժամանակը գալու տեսնը, յուսալով միշտ հանգրկել անոր:

Արդ որ աս խօսքերը լսեց վաճառականը, սիրտը ելած վստայեց արդեօք թափիւ. առջի անգամը չուղեց որ քսակը առնէ, ապա մէկ վայրկենի չափ մտածելէն ետ:

զուրս ելածներունը՝ 132,085,946 ըրեալ: Վախազարէի նաւերուն բեռը՝ որոնք Սաբեալ Վահանգայ նաւահանգիստները մտան, 1,576,946 դոն. օտար նաւերունը՝ 712,563 դոն: Վախազարէի նաւերուն բեռը՝ որ Սաբեալ Վահանգայ նաւահանգիստներէն դուրս ելան, 1,646,009 դոն. օտար նաւերունը՝ 706,484 դոն:

ԼԻՒՍՏԱՆԻՒ

(փորձուկալ:)

Սոսկալի գետնաշարժութիւն մը պատահեցաւ Գեղեկիրոս նահանգը, ուր տեղի խեղճ բնակիչները խիստ մեծ վախի մէջ ընկած, հազու թէ կրցան աներևուն փախչիլ ու ինքզինքնին ազատել:

Բայց ասէ Վիկտորիա ըսած քաղաքը բոլորովին կործանեցաւ ամսու 3 ին, աւտովան դէմ. անանկ ստատիկ էր ցնցումը մեկզմեկու վրայ որ չի կայ աւանակն շէնք մը կամ տուն մը որ աղատած ըլլայ սոցալհուրէի պատուհասէն: Վերջապէս զար քարի վրայ չի մնայ, ու քաղաքին ջուրերն ալ գլխովին քաշեցան:

Բայց չորս զին գտնուած գեղերը ևս կործանեցան, ու անոնց բնակիչները ամենն ալ մեծաւ կայ դաշտերուն մէջ կը բնակին:

Անկրա քաղաքն ալ ստատիկ թափեց շարժը, ու մեծ վախ տրւաւ ամենուն. բայց ինչպէս հիմայ փորձանք մը չի պոտահեցաւ հին:

ՌՈՒՍԱՍԵԱՆ

Տերութեան ժողովոյն խնդրելով՝ Վորին Վեհափառութիւն Ռուսաց կայսրը մանաւոր Իբաբով հրաման տրւաւ թէ ո՛վ որ կը կամի Սիպերիայի խիստ հեռու կողմերը երթայ, ոսկիի հանք փնտրուելու, ու գտածը բանեցնել տալու մինչև տասներկու տարի: Եւ պայմանաւոր անցնելէն հետք՝ գտնուած ոսկիի հանքերը Տերութեանը պիտի ըլլայ:

Ըր ըսաւ երկրագործին, «Վարեկամ իրաւունք ունիս, գուն աս գոհարներուն զինը չես ձանշար, ու վաճառելով զասոնք հաղիւ կրնաս ձեռք բերել ասոնց աժէքին երրորդ մասը. ուստի կը խոստանամ քեզի համար գնել ազգեղն մէջ լաւ կալուածք մը՝ երրորդականութեամբ»:

Վանի մը օր անցնելէն ետքը առիթ մը պատահեցաւ վաճառականին ասանկ բան մը ստանալու, ու դրամը վճարելով ընծայ ըրաւ զանիկա երկրագործին:

Հիմա ամեն անգամ որ կանցնի այն կողմէն այս երախտագէտ մարդը սցլելութիւն կը թափ իր աշատողն, ու միշտ մէյմէկ փոքրիկ ընծայ կուտայ անոր ընտանեացը:

Թարգմանեաց յիտարական լեզուէ
Հովհաննէս Հովհաննան
Եւրոպայաց վարժարանին:

ԱՍՈՐԵՍԱՆ

Պէրութ 14 հուլիս: Եւ օրվան օրը Ասորեստան կառարեալ խաղաղութեան մէջ է: () ամենեւին կառավարիչները ընտանութեամբ վարելով ժողովրդոց հետ՝ ինչ որ կը ջանան զիջուաւ աւաջ կը տանին, և ամեն տեղ բարեկարգութիւններ կը հաստատեն. ժողովուրդն ալ շատ վստահութիւն ունի անոնց վրայ. վստահ թէ որ գանգաւոր մը ունենան՝ կառավարիչները լաւ կը քննեն, և եթէ իրաւացի է, արդարութեամբ կը դատեն զայն: Բարձրագոյն Գուռը մեծ փութով հող կը տանի անոնց հանգստութեանը համար, ու Վեհափառ Վրքան ալ հայրական ինամբով վաւարած յայտնի կը հրամայէ իր գործակալներուն որ խստութիւն չընեն, և նեղութիւն չիտան ժողովուրդին, այլ միշտ չափաւորութեամբ և մարդասիրութեամբ վարվին անոնց հետ:

Դամասկոս ալ մեծ հանգստութիւն կը վայելէ. նոր կարգադրութեան օգուտները փորձով տեսնելով ալ տեղի հաստատութիւն հող կը տանին. բայց հաստատութեանը իմացունելու համար թէ ամեն մարդ հաւատարմաբար աղատութիւն պիտի վայելէ, հարկ եղաւ քանի մը կրօնքի կոյր նախանձաւորներուն ասանկ մը զնել, որոնք բարձրագոյն Գրան կամացը հակառակ յանդգնեցան կեղծ կերպ անկարգութիւններ ընել: Եւ գործէն հոտ քրիստոնէաներուն մանաւոր պաշտպանութիւններ եղաւ՝ որ հիմայ բնաւ նեղութիւն չեն քաշեր և հանգստութեան մէջ են:

Իբանան լեւը ևս հանդարտութեան մէջ է, ուր տեղ անհամբերութեամբ կըստանան որ լուր առնեն Կոստանդնուպոլիսէն և իմանան Տերութեան ըրած որոշումները՝ իրենց վճարելու տուրքերուն վրայօք, որու համար յատուկ կը խնդրէին Վեհափառ Վրքոյն որ իր աւատածներէն իրենց քիչ մը թէթեւեղէր: Եւ Վորին Վեհափառութիւնը մեծ համարում ունի լեւանդանիներուն վրայ, անոնց կոտորեալ հաւանդութիւն յրցունքիւն համար. և կերկնայ որ անշուշտ պիտի յաջողի անոնց գանգաւոր, որ ըստ մեծի մասին եղիպտական կառավարութեան քաջած նեղութիւններուն համար է. և ան բաներուն համար ալ. որ զո՛հ ըրին վերջին անգամ Խալոսի վաշայի զօրաց գէմ ըրած կուլեներուն մէջ. աւաղով խաղաղասէր մտօք կըստանան աս գործին որոշվելուն:

Աս մտօնքս Վիբանանու, Վարլուղիշէպէլ էլ Վաթիքի և ուրիշ տեղերուն շէյխերը Պէրութ եկան և երկար խօսակցութիւն ըրին կառավարիչին հետ. կըսին թէ ասանք խոտուայէր են լեւաբը նախններուն կողմանէ հատուցանելու նոյն գումարը զըստոյ, որն որ ուրիշ անգամ կը հատուցանէին Բարձրագոյն Գրանը իշխանութեան տակը եղած ատենին: Կառավարիչը կարող չըլլալով ինքնին որոշելու աս մեծ խնդիրը, իսկոյն իմացուց Տերութեանը. բայց որովհետև գաղաթ է ան խաղաղութիւնը որ շատ ատեն է ՚ի վեր կը տիրէր Վեհափառ վրայ, և ամեն մարդ ալ հանգաւոր է, անոր համար կը յուսացվի որ քիչ ատենէն հաճելի կերպով մը կարգի կը դրվի աս գործը:

Սոս օրերս՝ հուլիս 3 ի դաշնադրութեանը ստորագրող չորս տերութեանց Հիւպատոսները նամակ աւին իրենց զեսպաններէն, որով յայտնի արդիւն:

ված է որ բնաւ չի խառնուիլ քաղաքական կառավարութեանը վերաբերեալ գործքերուն . կըսվի թէ աս բանին սրտածաւը բարձրագոյն Վոլուր եղաւ, որ շատ անգամ կը դանդաղէր աս գործակալներուն մէկուն համար, որն որ վէճ ունեցաւ Վաւասկոսի կառավարիչին հետ :

Պատերազմական պահերը Մատրիապոլի Մօնթէքուքթի ըսված, անցած ամսու 18 ին կոստանդնուպոլիսէն 17 հազար Փիօրին բերաւ որն որ Վ. Վ. Մատրիայի կայսրը ողորմութիւն խրկած է լեքանանու բնակիչներուն . աս առաւտոճեւնութեամբ խրկված զրամը բնորոշեցին լեռնաբեր նակները մեծ երախտագիտութիւն և շնորհակալութիւն ցուցնելով . Մօնթէքուքթի նաւուն հրամանատարը բերաւ նաև թանկագին սուր մը, որն որ Վ. Վ. Վ. ընծայեց նորին Վսեմութեան Վէլիփ փաշային ի նշան ան մեծ համարմունքին որ ունի անոր վրայ : փաշային հրամանաւը իրեք հազարապետ նաւը դադին աս մեծագին ընծան ընդունելու, որ մեծ հանդէսով տըրվեցաւ անոնց . երբոր Հաղարատները ցամաքը ելան յիշեալ Վաւիքը 21 թ նոյնթի մահաց, որուն իսկոյն պատասխանեցին քաղաքին բերդերը :

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԱՌԻՐԵՐ

ԶԱՄԻՌՆԻՒ

1 () Դաստոս :

Առուտունիս մի և նոյն թուրքական վիճակի մէջ կը գտնուի, ու քանի մը շաբաթ է որ երեւելի գործառնութիւններ չեն ըլլար . ուստի այս անգամ շատ ծանօթութիւններ չունինք տալու :

Լիթիօն : Վրեթէ միշտ մի և նոյն վիճակի մէջ է ինչպէս որ մեր օրագրութեանը տուի թիւերովը ծանուցինք . հասարակ տպրանքը 67 զուռուշ է չէքին . բայց Պողատըճի պղտիկ կոոր Լիթիօն մինչև 70 զուռուշի Մարտիկայի համար վաճառվեցաւ :

Մեղաւոմ : Վր հունձին ապրանքը տակաւին չեկաւ գուրսերէն . հին ապրանքին գինը 880 - 910 զուռուշ է ըստ Խեսակին :

Սակամին : Վր մը թուրքաւ աս օրերը, թէ պէտ և շատ տպրանք չի գար գրսերէն . աս օրվան արժողութիւնը 200 - 250 զուռուշ է ըստ Խեսակին :

Մետաքս : Պրուսայի ապրանքին նշանաւոր փոխութիւն մը չեղաւ . Պարեամպօլութիւնը քիչ մը կուզվի, 130 զուռուշ ծախվի է օխան աս շաբաթ կէսը որչ ըստակ կէսը շուկայի ըստակ հատուցանելու պայմանով :

Չէթ : Միշտ կուզվի ու գինները հաստատ կը մնան որովհետեւ խիստ քիչ ապրանք մնաց . աս օրվան օրը 273 զուռուշ է խանթարը, նաւուն մէջը ապրանքը տանդելու պայմանով :

Յորեն : Վր հաստատուն թէ շատ տաքին պատճառով արմարներուն հունձերը բաւական վնաս կը լեցին . հիմա հիմայ ցորենին քիւլէն 30 - 32 զուռուշ է . դարիներ 14 զուռուշ . բակլայինը 17 - 18 զուռուշ :

Խաւիկ : Թէպէտ և քիչ ապրանք կայ քաղաքին

մէջը բայց և այնպէս գինները թուր էն : 600 - 620 զուռուշ հազար թէ կը վաճառվի հարկը օխան :

Հաքար : Վիւրավաճառ է . ճերմակ շաքարին արժողութիւնը 230 - 240 զուռուշ է խանթարը . թխապղնը 180 - 190 զուռուշ :

Պղտեղ : Վրիչ ապրանք կայ, ու 5 զուռուշ օխան գիւրավաճառ է :

Լնցածները Մարտին գիր մը առինք որ հետեւալ լուրերը կուտայ մեզի :

« Թուրքի հունձը թէպէտ և սկիզբը խիստ շատ կերևար, բայց ասկէ տասներկու օր առաջ, հինգ օր շարունակ անապար շատ տաք հով փչելով ծառերուն վրայէն թափվեցան թուրքերը . աս պատճառաւ հիմակ միայն 13 - 14 հազար ուղտի բեռ կը յուսացվի որ ելէ Մարտին նահանգէն, ամեն մէկ իրեւը չորս խանթար հաշուով . աս պատճառաւ կանաչները լաւ կերթան, թէ որ շարունակէ պայպէս օգոստոս 15 ին, աս պտուղին գինը կը կարգվի : փալամուտին նոր հունձը շատ լաւ կերևի, որովհետեւ ծառերը բեռնաւորված են, անցած տարվանին երկու շաբաթ կը յուսացվի որ կելէ . ու ապրանքը շատ լաւ է, և եթէ փալամուտը ծառին վրան եղած ասկէ անձրև մը գայ, ալ աւելի գեղեցիկ կըլլայ : Հիմակվոնէ աս ապրանքին համար ըստակ կուտան գեղացիներուն, խանթարը 20 - 25 զուռուշի դաշնակցելով : Չէթին հունձն ալ շատ լաւ է ու անցած տարվանին երկու շաբաթ անշուշտ կը յուսանք որ կելէ, որովհետեւ Չիթենները լեցուն են պտուղով :

Լրմարները դժբաղդաբար քիչ են աս տարի . ցորենին գինը 130 - 180 զուռուշ ուղտի բեռը որ է 24 տուրն, ամեն մէկ տուրն 8 յօխայի շափ է . գարին ուղտի բեռը, 65 զուռուշ : Լրմին օխան 55 փարայ է, շաբաթ գեղին կողմէն կը բերեն : Լիթի հերթական տասներկու արմարները շրջակայ նաւահանգիստները չի տարվին քաղաքի շատ օգուտ կըլլայ :

ՓՈՒՆԵԼԱՎՈՐԻՒՄԻՆԻՐ

ԶԱՄԻՌՆԻՒ

28 Յուլիս :

Լոնտոն	111
Մարտիկա	174
Փարէզ	
Վէննա	450 - 452
Թրեստ	450 - 453
Լիւբլին	149 1/2
Լմարտամ	367
Կոստանդնուպոլիս	հարիւրին 1

26 Յունիս 1841 :

Լոնտոն	111 1/2
() Թէսա	
Ճէնովա	
Վիեննա	
Թրեստ	
Փարէզ	
Մարտիկա	174

ՃԱՆՈՒՑՈՒՄ

Փարիզ քաղաքին մէջ՝ Մօնթէս անունով վարպետին հնարած Հիւլամիյէ քէսէյին, այսինքն պալաք թուրքալը քէսէյին մէջը Լիթի տիւնեա փէլէսէնկին զուտը :

Մինչև հիմայ Լիթի տիւնեա փէլէսէնկին դէշ հոտը ու դէշ համը ցրելու (տէֆ ընելու) համար գործածված հնարները կատարեալ չըլլալով, այս աղանիւ գեղին օգտաւետութիւնը թերի մնացեր էր : Լիթի հա այս անգամ հարկած յիշեալ փէլէսէնկի քէսէնկիւն առաջին ներգործելի օգուտը և իսկ բնաւորութիւնը ազդու կը յայտնէ, ու գործածողին բնաւ պղտանք չը բերելու գիւրութիւնը ունի թէ՛ տրանց և թէ՛ կանանց պատահեալ մէջքի պաղութիւն լաւ ված ախտին, թէ՛ հին ըլլայ և թէ՛ նոր ըլլայ . մայաւ սըլ ախտին համար ալ մէկ հատիկ ազդու դեղ է : Զիշեալ քէսէնկին՝ Լիթի տիւնեա փէլէսէնկին և հիւլամիյին որ մարդուս ստամոքսին մէջ գիւրութեամբ կը հալի, Լիթիայի բժիշկներէն շատ անգամ փորձված ըլլալով, ու տարի նման ուրիշ գեղորէիցմէ աւելի գործածվելով՝ օգուտը (հասէն) տեսնելին յայտնի ըլլալով ի հարկէ գործածողներուն կատարեալ հաւատարմութեամբ բուսական վիտայ մը կրնայ ըլլալ :

Լիթի դեղը՝ որչափ և ինչ կերպ գործածվիլը, իր մահափառային մէջ եղած թուրքէն կրնայ հասկըցվիլ :

Պօլիս՝ Վալթիա Մէվլէտանէյին մօտ, Սինեօր Լիթիօնի Վալէյա կողմէ ճիւղի գիւրաֆա նշան կախված խանութը կը գտնուի :

Իզմիր՝ Լիթիայի Վալթիանէ Էղաճին խանութը :

ԱՐՇԱՆՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ . աս () Դաստոսը շաբաթ անգամ մը կը տրուի :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 զուռուշ է կանխիկ . ով որ ուզէ կրնայ ստորագրվիլ :

Իզմիր՝ օրագրութեան տպրանք :

Պօլիս՝ Վիթի խանը Իզմիրցի Սաւալանեան Վալթիա աղային գրատունը :

Պուրսա՝ Վապարճեան Սատթէոս ու Վրիգոր աղայից մաղաղան :

Լիթիայի գրատունը՝ Լիթիայի Կարապետ աղային մաղաղան :

Հոպպէ (Լաֆա) մեծապատիւ Սուրատ Լիթիայի գրատունը :

Թրեստ՝ Լիթիայի Վրիգոր աղային գրատունը :

Լիթիայի՝ Հակոբճեանեան աղայ Սարգսին մաղաղան :

Լիթիայի՝ Վալթիանէյին հարկութեան աղային մաղաղան :

Տիարպէքի՝ Պարոն Վալթիանէյին մաղաղան :

Լաշ՝ Պրուսայի աղայ Էղաճից մաղաղան :

Պաղատ՝ Լիթիայի առաջին թարգման աղայ խանիկան տունը :

Վալթիայի՝ Լիթիանէ Վալթիանէյին հարկութեան աղային վաճառատունը :

Պոլիս՝ յարգի պարոնաց Լիթիայի որդւոց և ընկերաց վաճառատունը :

Միշտ ուզէ կրնայ մասնաւոր բան մը տպել տալ Լիթիայի Լիթիայի Կարապետանէյին մէջ՝ 40 փարայ հատուցանելով ամեն մէկ տողին համար . թէ որ տպվելու բանը արժանաւոր համարի օրագրութեան վերատեսուչը :

Ի ՏՊԵՐԵՆԻ ՍՏԵՓԵՆՆՈՍԻ ՊԵՊԵՆԵՆ :